

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA
Kultuurikorralduse õppekava

Rebecca Tamm

**MART KANGRO AUTORILAVASTUSE “INIMESE ANATOOMIA”
PRODUKTSIOON**

Loov-praktiline lõputöö

Juhendaja: Jorma Sarv, MA, kultuurikorralduse nooremlektor
Kaasjuhendaja: Tiina Savi, Ekspeditsioon OÜ korraldusjuht

Viljandi 2024

Resümee

Mart Kangro autorilavastuse “Inimese anatoomia” produktsioon

Mart Kangro autorilavastus “Inimese anatoomia” esietendus 30. märtsil 2024. aastal Sakala 3 Teatrimaja kammersaalis teatris Ekspeditsioon. Lavastuse fookuses on inimese olemiseks absurd tänapäeval. Lavastuse eripäraks on tavapärasest teistsugune lavakujundus ehk ruumi keskel jookseb laminaatplaatidest sein ning publik istub kahel pool seina. Lavastust mängiti 2024. aasta kevadhooajal kokku 13 korda. Prooviperiood sai alguse 2024. aasta jaanuaris. Loov-praktilise lõputöö eesmärk on analüüsida Mart Kangro autorilavastuse “Inimese anatoomia” ettevalmistuse protsessi. Töö koosneb kolmest peatükist. Esimene peatükk kirjeldab teatrit Ekspeditsioon kui organisatsiooni, analüüsides teatri struktuuri ja tööjaotust. Teine osa kirjeldab lavastuse ideed, analüüsib meeskonnatööd, lavastuse ettevalmistuse protsessi, sealhulgas turundusplaani, eelarvet ning riskianalüüsi. Kolmandas ehk töö viimases osas on autori eneseanalüüs, mis kirjeldab autori kogemust ning analüüsib protsessi nõrku kohti.

Võtmesõnad: lavastus, Ekspeditsioon, protsess, analüüs

Abstract

The Production of Mart Kangro's author's play "Human Anatomy"

The Mart Kangro's author's play "Human Anatomy" premiered on March 30, 2024, at the chamber hall of Sakala 3 Theater at the theater Ekspeditsioon. The focus of the production is the absurdity of human existence in today's world. A distinctive feature of the production is its unconventional stage design, with a laminate wall running through the center of the space, while the audience sits on either side of the wall. The production ran a total of 13 times during the spring season of 2024. Rehearsals began in January 2024. The aim of the creative-practical thesis is to analyze the preparation process of Mart Kangro's directorial work "Human Anatomy." The thesis consists of three chapters. The first chapter describes the theater Ekspeditsioon as an organization, analyzing its structure and division of work tasks. The second part describes the concept of the production, analyzes teamwork, the preparation process of the production, including the marketing plan, budget, and risk analysis. The third and final part of the thesis is the author's self-analysis, describing the author's experience and analyzing the weaknesses of the process.

Keywords: production, Ekspeditsioon, process, analysis

Sisukord

1. Organisatsiooni analüüs.....	6
1.1. Teater Ekspeditsioon.....	6
1.2. Teatri missioon, visioon ja eesmärgid.....	7
1.2.1. Teatri missioon.....	7
1.2.2. Teatri visioon.....	7
1.2.3. Teatri väärtused ja eesmärk.....	8
1.3. Teater Ekspeditsiooni struktuur ja tööjaotus.....	9
1.4. Teater Ekspeditsiooni füüsiline keskkond.....	9
2. Korraldustöö analüüs.....	11
2.1. Lavastuse idee.....	11
2.2. Lavastuse meeskond.....	12
2.3. Lavastuse ettevalmistuse protsessi analüüs.....	13
2.3.1. Peamised ülesanded.....	15
2.3.2. Proovid ARS kunstilinnakus.....	16
2.3.3. Muutused meeskonnas.....	16
2.3.4. Mõjud.....	17
2.4. Lavastuse turundusplaan.....	17
2.5. Lavastuse eelarve.....	18
2.6. Lavastuse riskianalüüs.....	19
3. Eneseanalüüs.....	21
3.1. Eneseanalüüs teatris Ekspeditsioon.....	21
3.2. Eneseanalüüs meeskonnas.....	22
3.3. Õppetunnid.....	23
Kokkuvõte.....	25
Kasutatud kirjandus.....	26
Lisad.....	27
Lisa 1. Lavastuse kava.....	27
Lisa 2. Lavastuse turundusplaan.....	28
Lisa 3. Lavastuse eelarve.....	29
Lisa 4. Lavastuse riskianalüüsi tabel.....	30
Lisa 5. Lihtlitsents.....	34

Sissejuhatus

Teatris käimine on eestlastele väga südamelähedane, seda saab kinnitada Eesti Teatri Agentuuri tehtud teatristatistikaga. 2022. aasta statistika järgi on eesti teatrite külastatavus 1,11 miljonit, mis ei jää sugugi alla 2019. aasta rekordile, kus teatreid külastati üle 1,2 miljoni korra. Koroonapandeemiast tingituna vähenes külastatavus 2020.-2021. aastatel 600-700 tuhande peale, kuid nagu näha, on see arv taas jõudsalt tõusnud. (Teatristatistika, 2022)

Minu loov-praktiliseks lõputööks on Mart Kangro autorilavastuse “Inimese anatoomia” produtseerimine teatris Ekspeditsioon. Minu koostöö teatriga sai alguse 2023. aasta talvel ning kestis kuni esietenduse järgse kokkuvõtva koosolekuni märtsis 2024. 2024. aasta kevadhooajal mängiti lavastust kokku 13 korda. Prooviperiood sai alguse 2024. aasta jaanuaris ning mina liitusin protsessiga veebruaris.

Lavastus “Inimese anatoomia” kajastab tänapäeva inimeseks olemise absurdi. Teatri kodulehel on kirjeldatud lavastust lühikese kokkuvõttega. Ootused parema homse ees on meil kõrged, aga küsimus tekib selles, kuidas selle poole pürgida, kui aeg ja ruum, milles hetkel viibime, ajab totaalsesse segadusse. On oluline mõista, et ükski entsüklopeedia ega eneseabiõpik ei aita, sest seal on kõigest eilsed õiged vastused. Täna aga käib juba hoopis teine mäng. (Ekspeditsioon, 2024)

Valisin oma loov-praktiliseks lõputööks lavastuse väljatoomise, kuna etenduskunste valdkond on mulle väga südamelähedane ning olnud suur osa minu elust. Olen pärit näitlejate perest ja juba väikese lapsena jooksin mööda teatrite tagaruume ning sellest ajast on mind alati paelunud just lavatagune elu. Ülikooli õppima tulles valisin etenduskunste haru ning oma ülikooli õpingute viimase kogemusena tahtsin olla osa lavastuse produktsioonist. Mu soov oli näha, kuidas ühe lavastuse väljatoomine päriselt käib, ning pöördusin teatri Ekspeditsioon poole. Kuna teater ise on veel päris noor, huvitas mind ka näha, kuidas väiksem ja värskelt alustanud organisatsioon suurte ja kogenute kõrval hakkama saab.

Loov-praktiline lõputöö jaguneb kolmeks peatükiks. Esimeses osas annan ülevaate teatrist kui organisatsioonist, seletan lahti teatri kujunemisloo ja selle tegevuse lähtealused. Töö teises osas teen ülevaate lavastuse ideest, analüüsin lavastuse meeskonda ja ettevalmistuse protsessi. Viimaseks ehk kolmandaks osaks on eneseanalüüs, kus kirjeldan enda kogemust ja analüüsin seda, mis läks hästi ja mis jäi vajaka.

1. Organisatsiooni analüüs

Selles peatükis teen ülevaate teatrist Ekspeditsioon. Kirjeldan teatri alguslugu, teatri missiooni, visiooni ja väärtuseid ning annan ülevaate teatri struktuurist.

1.1. Teater Ekspeditsioon

K. Türk ja A. Siimon on lahti seletanud organiseerimise tähenduse: “Organiseerimine – juhtimisfunktsioon, mille abil struktureeritakse ettevõtet või asutust ning koordineeritakse töötajate käitumist nii, et saaksid realiseeritud planeerimisega püstitatud eesmärgid” (2004).

Eesti õigekeelsussõnaraamatu järgi tähendab sõna “ekspeditsioon” teaduslikku või muud uurimisreisi või retke (2018), seega saab siit tuua vägagi aktuaalse paralleeli teatri endaga. Nad kõik on koos meeskonnaga justkui ühel uurimisreisil, millel pole sugugi kindlat teed jalge all, vaid kõik on pidevas muutuses. Muutused, mis panevad heas mõttes proovile nii lavastajad kui ka näitlejad, kes sellele teekonnale satuvad. Pidevalt kohtavad nad oma teel uusi nägusid ja tegijaid, kes igäüks panustab omakorda midagi sellesse ühisesse teekonda, mis lõpuks kujundab välja sihtmärgi – teatri olemuse.

Mart Kangro autorilavastus “Inimese anatoomia” tuli välja teatris Ekspeditsioon, mille tegevust korraldab juriidilise isikuna Ekspeditsioon OÜ (edaspidi teater Ekspeditsioon). Teatri- ja kunstiline juht on Lauri Lagle. Teater sai alguse 2019. aastal, eesmärgiga minna uuele otsingule koos oma inimestega, et leida üks uus võimalus. Võimalus, läbi mille otsida erinevaid teekondi, sõnastada olulisi teemasid ning katsetada erinevaid teatrivorme, et seeläbi tegeleda uute maailmale reageerivate lavastustervikute loomisega. Teatrile on oluline, et iga lavastus liiguks mõnda uude tundmatusse kohta ning otsida järjepidevalt uusi võimalusi teatrit mõtestada. (Eesti Teatri Agentuur, *s.a.*)

Teatri esimeseks lavastuseks oli Lauri Lagle lavastus “Paratamatus elada ühel ajal” 2019. aasta oktoobris. Teatris on lavastanud lisaks Lauri Laglele veel mitmed tuntud lavastajad, nagu näiteks Juhan Ulfsak, Peeter Jalakas ja Ene-Liis Semper. Teater on pälvinud mitmeid nominatsioone Eesti teatrite auhindadel ning on olnud laureaat nii mitmeski kategoorias. Ka 2024. aastal pälvisid nad laureaadi etenduskunstide valdkonnas.

1.2. Teatri missioon, visioon ja eesmärgid

Missiooni eesmärk on kirjeldada konkreetselt, mida organisatsioon teeb ja miks nad seda teevad. Visioon kirjeldab organisatsiooni tuleviku suunda, kuhu nad tahavad pürgida. Väärtused täiendavad organisatsiooni missiooni ja visiooni, kirjeldades seda, kuidas nad oma eesmärkide poole püüdleavad (Parrish, *s.a.*) Järgnevalt kirjeldan neid samu aspekte teatri Ekspeditsioon vaates.

1.2.1. Teatri missioon

Ekspeditsioon uurib, arendab ja väljendab uuendusliku sõnateatri erinevaid võimalusi, kasutades selleks püsitruppi. Säärasena ollakse ainuke püsitrupiga eksperimentaalne sõnateater Eestis. (Ekspeditsiooni strateegia aastateks 2024-2027, 2023)

Lavastus “Inimese anatoomia” ühtib teatri missiooniga, kuna lavastus eksperimenteerib teksti ja ruumiga, otsides uusi võimalusi sõnateatri väljendusele.

1.2.2. Teatri visioon

Ekspeditsiooni strateegias on kirjeldatud teatri visiooni järgmiselt: Ekspeditsioon on koostöötav kõrgetasemeline teatritrupp, mille lavastusi tuntakse nii Eestis kui välismaal. Lavastused toetuvad erinevale dramaturgiale, kuid iga lavastus on ekspeditsioon tundmatusse. Otsitakse erinevaid vormikeeli ja näitlemisviise, aga ka tähenduskihte nii igavikulises kui reageerivas plaanis. (*ibid.*)

Samuti on seal kirjas, et tavapärase kultuurilise loogika järgi mõjutavad Ekspeditsiooni otsingud Eesti teatrikultuuri laiemalt, inspireerides, mõjutades ja kujundades läbi oma laboratoorsete katsetuste suuremate sõnateatrite loomelaade. Töötatakse koos tunnustatud lavastajatega ning rõhk on terviklikul kunstiteosel, milleni kõik otsingud lõpuks peavad välja viima. (*ibid.*)

Strateegias tuuakse veel välja, et silmapaistev on Ekspeditsiooni näitlejate professionaalsus ja paindlikkus, kuna töötatakse maksimalistlikult, järjepidevalt ja samas avatud ning lahtisena. Trupp ühendab erinevate põlvkondade näitlejaid, olles nõnda unikaalne kooslus Euroopa teatriväljal. (*ibid.*)

Lavastus “Inimese anatoomia” katab teatri visiooni, kuna lavastuses katsetatakse uusi vormikeeli ning läbi teistsuguse lavakujunduse ka uusi näitlemisviise. Et publik saab etendust nähes kätte küll vaid poole sellest teosest, siis on ülesanne aidata tal tervik enda peas kokku viia.

1.2.3. Teatri väärtused ja eesmärk

Charles Handy toob välja oma raamatus “Organisatsioonide mõistmine” neli erinevat organisatsiooni kultuuri. Nendeks on võimu-, rolli-, võimu- ja isikukultuur. (1976) Teater Ekspeditsioon on orienteeritud neist viimasele ehk isikule.

Teatri väärtusteks on:

- uuenduslikkus;
- järjepidevus;
- pühendumus;
- usaldusväarsus;
- uudishimu;
- keskendumine kunstile.

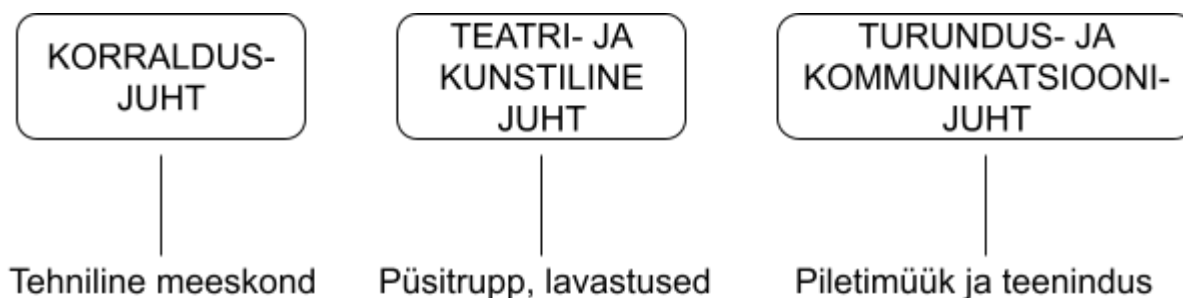
Need väärtused aitavad toetada teatri peamist eesmärki: luua kõrgetasemelisi lavastusi, mis torkavad silma oma eksperimentaalsusega. Läbi uuenduslikkuse sünnivad avastuslikkus ja mängulisus, aga ka maksimalism, sest iseennast pidevalt uuendada on võimalik ainult absoluutse pühendumisega. Ekspeditsiooni liikmed teevad teatrit mitte harjumuse või elukutse ahelate, vaid uudishimu tõttu. Soovitakse pidevalt uurida maailma enda ümber ja iseennast, aga ka teatrikunsti võimalusi. Seetõttu usaldatakse, et poolfabrikaatlavastusi või lavastusi, mis on mõeldud ainult kassavoo kindlustamiseks, Ekspeditsioon ei tee. (*ibid.*)

Lavastuse ettevalmistusprotsess sisaldas endas teatri väärtusi, luues usaldusväärse keskkonna. Lavastuse kunstiline protsess usaldati täielikult lavastajale, tema ja näitlejate töös ei kaheldud. Kogu meeskond oli pühendunud lõpptulemusele, mis tegi koos töötamise meeldivaks ja tõestas, et teatrit ei tehta vaid raha või oma portfoolio täiendamiseks. Õhus oli tunda uudishimu lõpptulemuse üle, mis oli meeskonnale motivatsiooniks selle elluviimisel.

1.3. Teater Ekspeditsiooni struktuur ja tööjaotus

Teatri tegevuses kannavad põhiraskust kolm ametikohta (vt joonis 1.)

Joonis 1. *Teatri Ekspeditsioon struktuur*

Peamisi valdkonna juhte on kolm: teatri- ja kunstiline juht Lauri Lagle, turundus- ja kommunikatsioonijuht Kätlin Sumberg ja korraldusjuht Tiina Savi. Neil on oluline roll teatri igapäevatööd sujuvalt toimimas hoida. Kuid kõige suurem vastutus lasub just juhil, kes eesotsas määrab ära liikumise suuna ja ühendab inimesi neid samal ajal motiveerides ja inspireerides (Kotter, 2001). Selle rolliga saab teatri- ja kunstiline juht Lauri Lagle väga hästi hakkama.

Iga nädal toimub koosolek, kus arutatakse läbi kõik akuutsed küsimused ja võetakse vastu teatri toimiseks olulisi otsuseid. Igapäev neil on oma kindel roll, kuid et samal ajal nii vähese kooslusega hoida üleval tervet teatrit, tuleb kõigil teha peaaegu kõike, lavameistri rollist kuni rekvisiitori omani välja, ainult laval neid mängimas veel ei näe. Selle ülesande on nad usaldanud täies mahus oma püsitruppile, kelleks on Marika Vaarik-Soo, Jörgen Liik ja Katariina Tamm. Küll aga on nende teekonda juba rikastanud mitmed tuntud külalishäädikud nagu näiteks Rasmus Kaljujärv, Simeoni Sundja, Mari Abel ja Rea Lest-Liik. Ekspeditsioon kutsus samu külalishäädikuid järjepidevalt lavastusest lavastusse ja võtab ka oma mittekoosseisulisi mõttekaaslaseid kui trupi liikmeid.

1.4. Teater Ekspeditsiooni füüsiline keskkond

Teater tegutseb Sakala 3 Teatrimajas, kus nad jagavad maja koos VAT Teatriga. Kuid see jagamine ei ole samuti kerge. Nimelt on konkurents tööruumidele Sakala 3 Teatrimajas väga suur, mistõttu peab ruumid võimalikult varakult ära broneerima. Broneerimisel on täpsed kellaajad üliolulised, kuna üks minut siia-sinna ning tahetud ruumid võivadki olla juba

broneeritud. Teater Ekspeditsioon elab tänu nendele minutitele, kuna ruumipuudus on teatri üks peamine probleem. Teatril pole oma kindlat saali, mida tutvustada uutele lavastajatele, ja kui käiakse ruume vaatamas, puudub kindlus, kas nendes üldse uus lavastus toimuda saab. Et lavastajate võimalikke soove ruumide osas täita, peab uute mängukohtade otsimise ja leidmisega tegelema pidevalt. Samuti pole teatril kuskil hoiustada oma lavastuste lavakujundusi ega rekvisiite, selle tulemusena on kontoriruumist kujunenud üks korralik ladu ja omakorda garderoob. Kontor meenutab justkui ühetoalist korterit, mis on koduks suurele perele, kuid ometi see elu seal toimib ja toimib lausa tunnustavalt hästi.

2. Korraldustöö analüüs

Selles peatükis analüüsin lavastuse “Inimese anatoomia” ideed, kirjeldan meeskonda ja meeskonna vahelist koostööd, analüüsin lavastuse ettevalmistuse protsessi, turundusplaani, eelarvet ning riskianalüüsi.

Lavastaja Mart Kangro tõi teatrisse Ekspeditsioon ühe eriskummalise mängu, mida me kõik koos mängima hakkasime, nii kunstilises kui ka korralduslikus mõttes. See mäng sai ainest Ronald David Lanigi raamatust “Omadega puntras” (1978): “Nad mängivad üht mängu. Nad mängivad, et nad ei mängi. /.../ Pean mängima nende mängu – nende mittenägemise mängu, et ma näen nende mängu.” Heas mõttes just nii kummaliseks nagu see mängu kirjeldus kujunes ka kogu selle lavastuse protsess ja lõpuks ka lavastus ise. See, millist mängu milliste reeglitega mängiti, oli väga oluline aspekt kogu ettevalmistava protsessi jooksul. Lavastus haakub igas mõttes teatri eesmärgiga, eksperimenteerides nii ruumi kui ka tekstiga.

2.1. Lavastuse idee

Lavastuse pealkiri “Inimese anatoomia” on metafoor, mis viitab lavastaja sõnul eelmise sajandi veendumusele, et kõike saab faktide ja loogikaga põhjendada. Lavastus on oma olemuselt koomiline ja absurdimaiguline. Lavastaja Mart Kangro kirjeldab lavastuse sisu järgmiselt: “See lavastus on omamoodi seisundikirjeldus ühele inimesele, kes otsib vastuseid küsimustele, mis tekivad, kui ta mõtestab ümbritsevat ja enda suhet sellesse tänases päevas.” (Velt, 2024)

Teine lavastuse kontseptuaalselt oluliseks komponendiks on kammersaal, kus lavastus toimub. “See, mis me selle ruumiga teeme siin, on võib-olla teatrivaatajale ootamatu. See kammersaal on väga pompöösne ruum, olles vana kasiino oma lühtrite ja dekooriga, ja on lavastuste andmise mõttes väga nõudlik ruum. Ma teadsin, et ma pean selle ruumiga midagi tegema, aga ma jätan üllatuseks selle vaatajale” (*idib.*)

Etendus algab juba saali uste taga, kus publik koguneb uste juurde, et nende avades endale võimalikult hea istekoht leida. Publikul oli võimalik osta endale ka etenduse kava, kuid see ei anna neile etenduse olemuse kohta kuigi suurt informatsiooni, hoides seda üllatuseks (vt lisa 1). Tegemist on taotlusega tekitada publikus salapära. Esietenduse eel tekkis mul ometi tahtmine teada, mis mõtted publikul saali astumise hetkel on. Samas on teatritealdane Ott Karulin oma Postimehe arvustuses kirjutanud (2024): “Kui hea on mitte

teada!”. Nii astubki publik teadmatuses sellesse mängu ning on sunnitud kaasa mängima seda mittenägemise mängu. Nad lihtsalt veel ei tea, et nad seda mängima hakkavad.

Mingis mõttes ei jää publik teisel pool seina toimuvast ilma, kuna osad tegevused on sünkroonis mõlemal pool mänguruumi, kuid need võivad aset leida võib-olla eri aegadel. Idee järgi ühel pool seina toimuv täiendab teisel pool toimuvat ja publikule luuakse tervik küll. Kuid lavastus võib jätta mulje, et ainult üks pool publikust kogeb just nende pool toimuvat tegevust, kuigi teisel pool seina toimus see juba ära, või on see kohe toimumas, kui näitlejad uuesti jälle teisele poole jõuavad. Küll aga on lavastuses olukordi, kus ühel pool seina sünnib midagi, kuid teisel pool seina istuv publik saab sellest aimu vaid stseeni pealt kuulates ning samal ajal valitseb nende silme ees mänguplatsil tühjus.

2.2. Lavastuse meeskond

Minu esimene nädal kulus väiksemate ülesannete täitmise kõrvalt peamiselt meeskonnaga tutvumise peale. Iga päev uued tegevusalad ja uued näod, kellega koostööd tuli hakata tegema. Alguses tundus, et meeskond on üpriski pisike, kuid lõpuks kogunes neid uusi tutvusi päris omajagu. Kuna teatril pole mitmeski valdkonnas oma kindlaid inimesi, töötasid pooled meeskonnast projektipõhiselt. Ekspeditsiooni eripära on see, et teatril pole kogu aeg ainult üks kindel lavastaja, vaid teater pakub koostöö võimalust väga erinevatele lavastajatele. Kuigi lavastaja Mart Kangro on ka varasemalt teatris lavastusi välja toonud, on ta siiski külalislavastaja ning mitte Ekspeditsiooni meeskonda kuuluv liige ehk oma inimene. Samuti tõi Kangro endaga kaasa kunstnik Kristel Zimmeri ning valguskujundaja Kalle Tikase, kes olid ka lavastuse dramaturgilised abid. Vaid nemad kahekesi olid proovides koos lavastajaga algusest lõpuni. Ka mina proovisin oma jalga prooviukse vahele saada, kuid pidin, nagu ka kogu ülejäänud meeskond, ootama seda võimalust peaproovideni.

Osalesin lavastusperioodil samuti iganädalastel koosolekutel, kus andsin ülevaate lavastuse protsessi kulgemisest, me rääkisime erinevatest murepunktidest ja proovisime leida nendele koos lahendusi. Lisaks aruandekoosolekutele toimusid koosolekud ka tehnilise meeskonnaga, kus arutasime vajalikke lavakujunduse ja -ehituse aspekte.

Teatri oma inimesi oli lavastuse “Inimese anatoomia” meeskonnas kokku viis: turundusjuht, korraldusjuht, rekvisiitor, piletimüügi juht ja raamatupidaja. Kõik lava-, heli- ja valgusmeistrid olid kaasatud projektipõhiselt ning kuna tegu oli vabakutseliste meistritega, siis oli neil samal ajal käimas ka teised lavastusprojektid teistes teatrites. See tekitas tihti mitmeid logistilisi probleeme, sest kogu meeskonna peale oli meil kasutada vaid kaks

autojuhti. Selletõttu jäid sageli lavaehituslikud tegevused kas hilisõhtutele või isegi nädalavahetustele. Sellisel töögraafikul on väga suur oht läbipõlemisele, kuna tehnikutel kujunes niimoodi mitmeid unetuid öid, kus töö teatris lõpetati alles kella kolme-nelja ajal öösel. Küll aga tundus, et tehnikud olid sellise elu-ja töökorraldusega harjunud ning tulid oma ülesandeid täitma ilma suuremate probleemideta. Meeskonna liikmed ja nende rollid on toodud tabelis 2.

Tabel 2. *Lavastuse meeskond*

Roll meeskonnas	Meeskonna liige
lavastaja	Mart Kangro
näitlejad	Katariina Tamm, Marika Vaarik-Soo, Jürgen Liik, Rasmus Kaljujärv
kunstnik	Kristel Zimmer
heli- ja valguskujundaja	Kalle Tikas
valgusmeister	Siim Reispass
lavameistrid	Ellon Tiivas, Erki Kase, Ronald Vimberg, Markus Jürisoo
etenduse juht, rekvisiitor-kostümeerija	Johanna Elisabeth Tärno
teenindus- ja piletimüügijuht	Anni Heinaru
turundus- ja kommunikatsioonijuht	Kätlin Sumberg
lavastusprojekti koordinaator	Tiina Savi / Rebecca Tamm
raamatupidaja	Marju Väli

2.3. Lavastuse ettevalmistuse protsessi analüüs

Projektiks nimetatakse ühekordset tegevuste jada, millel on selgelt määratletud tulemus. Konkreetse eesmärgi elluviimisel on ajalised ja rahalised piirangud. (Perens, 2001) Järgnevalt kirjeldan lavastuse ettevalmistuse protsessi kulgu.

Lavastuse proovid algasid jaanuari algusest ja kestsid kokku kolm kuud. Täpsem ajakava on toodud tabelis 1.

Tabel 1. Lavastuse ajakava

Aeg	Sündmus
JAANUAR 2024:	
04.01	esimene proov 5. korruse proovisaalis
08.01-12.01	proovid 5. korruse proovisaalis
15.01-16.01	proovid Kammersaalis
24.01-27.01	proovid 5. korruse proovisaalis
29.01-31.01	proovid 5. korruse proovisaalis
VEEBRUAR 2024	
01.02-02.02	proovid 5. korruse proovisaalis
04.02-09.02	proovid kammersaalis
12.02-17.02	proovid kammersaalis
19.02	esimene tehnilise meeskonna koosolek
21.02-23.02	proovid 5. korruse proovisaalis
26.02-29.02	proovid 5. korruse proovisaalis
MÄRTS 2024	
01.03	proov 5. korruse proovisaalis
04.03	teine tehnilise meeskonna koosolek
04.03-07.03	proovid ARS kunstilinnakus
11.03-12.03	proovid ARS kunstilinnakus
18.03-29.03	peaproovid kammersaalis
30.03	esietendus kammersaalis

Sageli alustatakse lavastuse proove teksti analüüsi või loomisega, kuid antud lavastuse puhul hakkas protsess pihta lavalisest liikumisest. Kuna lavastuse kontseptsioon on tavapärasest vägagi teistsugune, siis on “Inimese anatoomias” lavalisel liikumisel isegi suurem roll kui sõnalisel. Saal ehk mänguplats on jagatud võrdselt kaheks pooleks, saali keskelt jookseb laminaatplaatidest pikk kõrge sein ning publik on asetatud istuma kahele

poole piki vastu seda seina, näoga saali päris seinte poole. Sellise asetuse tulemusel tekib eraldatus üksteisest ja ka lavastusest endast. Prooviperioodi alguses keskenduti seega peamiselt liikumisele selle pika seina ümber. Proovide keskel saadi enam-vähem soovitud liikumise struktuur paika, kuid sõnaline pool ei jõudnud kuidagi järele. Lavastajal oli Kalle Tikase ja Kristel Zimmeri näol küll dramaturgiline tugi olemas, kuid vahepeal tekkis vajadus spetsiifilisema toe järele, seega proovisime talle leida lisa inimest, kes teksti koostamisel ja nõustamisel abiks oleks. Olime valmis ka küsima rahastust dramaturgile Eesti Kultuurkapitalilt, kuid taotluse esitamise kuupäeval teatas lavastaja, et dramaturgilist abi tal sellisel kujul vaja ikkagi ei lähe.

2.3.1. Peamised ülesanded

Minu esimeseks suuremaks ülesandeks oli leida märtsi alguseks proovide tegemiseks uus koht, kuna juba eelmainitult ei ole teatril oma kindlaid prooviruume, ning märtsi esimesed 12 päeva olid Sakala 3 Teatrimaja kõik ruumid hõivatud. Kirjutasin konverentsiruumidele ja mitmele kultuurimajale, kuid vastused olid äraütlevad, või ei tulnud vastuseid üldse. Lõpuks oli meid nõus vastu võtma ARS kunstilinnak, mille üks ruumidest osutus sobilikuks, sest sarnanes Sakala 3 Teatrimaja proovisaalile. Ideaalis tahtsime suuremat ruumi, kuna meil oli sinna vaja ära mahutada ka lavastusega kaasaskäiv sein, ja distantsid selle seina ja ruumi suhtes olid väga tähtsad. Siiski pidime leppima seina väiksema variandiga, mis tegi proovide tegemise paar nädalat enne esietendust taas keeruliseks. Kuigi näitlejad pidid jälle ümber harjuma väiksemate kaugustega, andis see ARS kunstilinnaku ruumis kohanemine võimaluse keskenduda peamiselt tekstile.

Minu teiseks peamiseks ülesandeks oli koostöö lavastaja ja kunstnikuga, et ellu viia nende ideid. Nemad andsid mulle sisendi, mida neil lavastuseks tarvis on ja mina panin oma guugeldamise oskused tööle, et leida see õige ese või detail võimalikult odava hinnaga. Palju oli pakkumiste ja allahindluste küsimist ning üllatavalt paljud kaupmehed tulid odavamaga vastu. Ka 10-protsendiline allahindlus oli meile juba väga kasulik tehing. Kõige rohkem peavalu tekitas päkapikumütside otsimine, kuna hooaeg mütsidele oli just lõppenud, ning mul tuli neid kokku leida lõpuks 12 tükki ja kõik samasugused ning täiskasvanute suurustega. Käisin läbi mitmeid kostüümi- ja karnevalipoode, kuid kõik olid mütsid juba tagasi tarnijatele saatnud ja laod olid neist tühjad. Rekvisiitor ja etenduse juht Johanna-Elisabeth Tärno kirjutas erinevatesse teatritesse, kuid ka sealt ei saanud me ühtegi

mütsi. Lõpuks pidime mütsid tellima Amazonist, millele lisandusid suuremad saatmiskulud, kui olime lootnud.

Peamiselt tegelesin rekvisiitide kokku otsimisega ja lava ehituseks vajaliku tellimisega. Aga üheks kontimurdvamaks ülesandeks osutus see suur vineerist ehitatav sein. Nimelt oli näitlejal tarvis lavastuses joonistada seinale tahvlimerkeriga ning seda pidi saama etenduse ajal ka ära kustutada. Minu ülesanne oli koostöös kunstnik Kristel Zimmeriga see lahendus välja mõelda. Algne mõte oli meil kasutada kilet, mis oleks olnud kordades odavam variant, kuid kõvasti olulisemaks osutus siiski kvaliteet, seega riskisime ja ostustasime ühe valgetahvlivärvi kasuks. Vineerplaadid õnnestus ära värvida ARSis olemise ajal, see toimus ühel nädalal enne peaproove, mil proove näitlejatega ei toimunud. Ka värvimise aja leidmine tundus alguses võimatu, kaalusime isegi varianti, et värvida kõik plaadid ära sealsamas teatri kontoris, kuid peale läbirääkimisi Sakala 3 Teatrimaja juhatusega saime kasutada nende proovisaali tagust ruumi. Pidevalt kogesin tunnet, et pean olema valmis just halvimaks variandiks, samas, kui sellega juba leppinud olin, tekkis kuskilt aga palju parem lahendus ja muretunne oli kadunud.

2.3.2. Proovid ARS kunstilinnakus

ARS kunstilinnakuga ei jäänud meeskond väga rahule. Probleem polnud mitte ruumis ja kohas endas, vaid pigem selles, et proovide alguse poole said need toimuda ka kammersaalis, kus lavastus lõpuks esietendus, kus saadi proove teha õigete distantsidega. Kui tuli jälle väiksema ruumiga leppida, siis ei oldud selle üle just väga õnnelikud. Samas mulle tuletati tihti meeskonna poolt meelde, et asjaolu, et lavastajal paar kuud enne esietendust on õige saal ja lava ehitus ka juba peaaegu paigas, on väga harv juhtum. ARSis olemise aeg ei olnud siiski pikk, vaid poolteist nädalat. Paraku just selle aja jooksul toimusid pildistamised lavastuse reklaami jaoks, ja see võis lavastajat natuke häirida küll, kuna ideaalis oleks ta tahtnud neid pilte teha õiges ruumis.

2.3.3. Muutused meeskonnas

Peaproovide ajaks kolisime tagasi Sakala 3 Teatrimaja kammersaali ja kõik tundus plaanipäraselt minevat. Kuid ühel tehnilise tiimi koosolekul hakkas endast märku andma erinev arusaam valgustehnikuga. Koosolekul ilmnas, et valgustehnikul ei olnud võimalik piisavalt panustada prooviperioodi ning ka peaproovide ajal oli ta hõivatud. See aga meile

kuidagi ei sobinud ja proovide ajal tõi see pingeid sisse. Enne peaproove lõpuks selgus, et lavastaja ja valgustehniku vahel siiski asjad ei klapi ja koostööd enam jätkata ei saa. Tuli hakata kiiremas korras leidma peaproovideks uut tehnikut ning vaja oli leida ka keegi, kes etendusi maha mängiks. Nii lühikese etteteatamisega ja spetsiifiliseks perioodiks on väga raske leida vaba ja väga head valgustehnikut, kes kohe saadaval oleks. Pöördusime paljude valgustehnikute poole ja kaalusime mitmeid variante, viimaks leidsime paariks päevaks ühe abilise Facebooki valgustehnikute grupist. Abiline aga polnud varem etendusi teinud ja tema spetsialiteet oli peamiselt festivalidele valguslahenduste tegemine, seega lõppes ka temaga koostöö ruttu. Hakkas tunduma, et meeskond ei oskagi asjasse muudmoodi suhtuda kui absurdsesse olukorda, ja mingis mõttes muutus see ka juba naljakaks. Kui lavastaja ütles, et tema hakkab siis ise seda valgust tegema, oli nõus meiega liituma valgusmeister Siim Reispas. Kuna ta käis abistamas meie algset valgustehnikut, siis oli ta lavastuse kontseptsiooniga juba tuttav. Siim liitus meiega kõigest paar päeva enne esietendust, kuid et kogu meeskond Siimu usaldas, sest temaga on teed ristunud ka varem, kadus see mure meie õlult kohe.

2.3.4. Mõjud

Projekti kontseptsiooniga otseseid suuri mõjusid ei kaasnunud, mõju oli väga tinglik ning neid otseselt ei mõõdetud. Küll aga saab eraldi välja tuua keskkonnamõjud, mis olid antud projekti puhul väga minimaalsed. Peamiselt olime lokaalsed Sakala 3 Teatrimajas. Linnas liiklemiseks eelistas meeskond ühistransporti ning kõik vajalikud sõidud planeeriti ühele ajale.

2.4. Lavastuse turundusplaan

Turundusplaani koostas ja viis ellu teatri turundusjuht Kätlin Sumberg, kes ühtlasi tegeles ka piletimüügiga. Mina turunduse ja piletimüügiga otseselt kokku ei puutunud, kuid igal koosolekul tegi Kätlin turundusest ja piletimüügi arengust kokkuvõtte, seega olin sellega siiski kursis.

Peamiselt ilmusid postitused lavastusest Ekspeditsiooni Facebooki lehel ja Instagrami kontol. Jagati pilte ja lühikesi videoid, et anda publikule natukenegi aimu uuest lavastusest, kuid tehes seda hoolikalt, et mitte reeta lavastuse olemust. Samuti oli oluline ka pildistamisel

ja filmimisel hoiduda just lavakujunduse ehk seina jäädvustamisest. Peamiselt kasutati kunstniku Kristel Zimmeri tehtud pilte ja videoid proovidest.

Lisas 2. on välja toodud intervjuud ja arvustused, mis ilmusid lavastuse “Inimese anatoomia” kohta. Peamised kajastused olid vahetult enne esietendust, kuid tabelis 5 on näha, et arvustused ilmusid kuni maini välja ehk lavastus sai tähelepanu ka kuu aega pärast esietendust.

Kuna lavastuse pealkiri “Inimese anatoomia” kujunes välja protsessi lõpu poole, siis plakatite tegemise hetkel olid tänavapildis algsed plakatid pealkirjaga “Mart Kangro autorilavastus”. Sama nime alt pandi müüki ka piletid Piletilevis ja Fientas. Kui lõpuks oli lavastusel õige nimi, saime teha plakatid ka õige kujundusega ning need linnapildis ära muuta. Müüki see pealkirja vahetus väga ei mõjutanud, kuna pealkiri “Mart Kangro autorilavastus” müüs kohe väga hästi, sest lõppkokkuvõttes ongi tegu Mart Kangro autorilavastusega “Inimese anatoomia”.

2.5. Lavastuse eelarve

Lavastuse põhjalikum eelarve on töö lisades (vt lisa 3.). Lavastuse peamised kulud ja tulud on toodud välja tabelites 3. ja 4.

Tabel 3. *Lavastuse kulud*

Kulurea selgitus	Summa
Lavastuse loomingu tasud	31,425€
Ekspeditsiooni töötasud	26,460€
Heli- ja valgustehnika	2,600€
Lavastuskulud (kostüümid, rekvisiidid, ehitus, ruumide rent jmt)	18,000€
Reklaami- ja turunduskulud	4,200€
Kulud kokku	82,685€

Tabel 4. *Lavastuse tulud*

Tulurea selgitus	Summa
Eesti Kultuurkapital	23,400€
Ekspeditsioon OÜ omafinantseering	32,285€
Piletitulu prognoos	27,000€
Tulud kokku	82,685€

Tavapileti hind on 26 eurot, õpilase, tudengi ja pensionäri pileti hind on 20 eurot. Kohti saalis on kokku vaid 80, kuna rohkem poodiumitele toole ei mahu, seega mõlemal pool vaheseina on 40 kohta. Algselt oli plaan müüa 90 kohta, aga selleks, et mahutada ära 90 inimest, oleksime pidanud kasutama klapptoole, kus pole väga mugav istuda. Seega pidime leppima 80 kohaga ja otsustasime publiku mugavuse kasuks.

2024. aasta märtsi ja aprilli seisuga on lavastuse piletitulu 11,144 eurot. Eeldatav piletitulu on 2024. aasta kohta 27,000 eurot, arvestusega aasta peale 20-25 etendust.

2.6. Lavastuse riskianalüüs

Riskianalüüs on töövahend, mille eesmärk pole alati riskide kõrvaldamine, vaid kõige tõenäolisema ohu tuvastamine ja selle minimeerimine. Samuti tõstab see riskiteadlikkust ning loob ühise arusaama organisatsioonis ja tagab sündmuse turvalisuse. (Lõhmus, 2022)

Riskianalüüsi tabel on leitav töö lisades (vt lisa 3). Tabelis on kirjeldatud erinevaid lavastusega seotud riske ja nende riskide mõju lavastuse protsessis. Protsessi käigus ilmsid lisaks olemasolevatele veel kaks riski, mis on tärniga välja toodud tabeli lõpus. Järgnevalt analüüsin viite suuremat riski.

Kõige suuremaks riskiks arvasin algul olevat meeskonnas kellegi haigestumine, mille tõttu võib esietendus edasi lükkuda. Kui laiemalt ühiskonnas ei ole koroonatäna enam nii aktuaalne kui varem ja rangeid meetmeid haigestumisel enam ei rakendata, siis antud projekti puhul tuli koroonasse haigestumise riskiga endiselt arvestada. Mingil hetkel imbus koroonatäna kergemad külmetushaigused meie näitlejate sekka, siis oli risk vägagi aktuaalne. Küll aga jälgisid näitlejad oma tervist ja koroonatäna kokkupuutel puuduti proovidest ning kedagi ei nakatatud.

Lavastusega seotud loomeprotsess tekitas uue riski, mis on seotud rekvisiitidega. Protsessi alguses polnud veel lavastuse kontseptsioon täielikult paigas, seega oli rekvisiitide nõudlus üsnagi väike, kuid hiljem hakkas neid soovida lavastajalt ikka rohkem ja rohkem tulema. Need ei olnud üldse mitte nii lihtsalt leitavad esemed. Seetõttu oli tarvis enne soetamist teha korralik turu-uuring parima hinna ja kättesaadavuse osas. Osade rekvisiitide puhul venis otsing isegi kuu aega ning kaugemalt ostetud rekvisiitide osas oli hirm, et need ei pruugi esietenduseks kohale jõuda. Õnneks kõik sujus ilusti, kuid peaproovide alguseks ei jõudnud siiski paar rekvisiiti kohale, mis tekitas meeskonda ebavajalikku närvi juurde.

Kolmandaks riskiks tootsin välja kommunikatsiooni probleemi, mis tekitasid erimeelsusi meeskonnas. Põhjuseks võisid olla vähesed koosolekud tehnilise tiimiga ja erinevate valdkondade ootused polnud piisavalt selgelt läbi räägitud. Algselt ei tundunud seda riski tulevat üldse, kuid oli oht, et peaproovide ajal võib meeskond närviliseks muutuda ja seetõttu ka erimeelsused tekkida. Kuid me ei osanud ette näha, et see nii kaugele läheb, et koostöö kellegagi tiimist lõppeb. Nii aga läks paraku meie valguskunstnikuga.

Neljas risk on seotud ligipääsetavusega. Sakala 3 Teatrimaja väga hästi varustatud ratastooliga liiklejale. Tõstukiga saab hästi treppidest üles saalide juurde, kuid antud lavastuse puhul olekski teekond saalide juures katkenud. Kuna publik on paigutatud istuma poodiumitele kahele poole vaheseina, ja poodiumid on omakorda külj-külje kõrval asetsevad toole tihedalt täis, siis ratastooliga inimesele polegi ruumi mõeldud end kuhugi ära mahutada. Põranda tasapinnal tal pole võimalust olla, kuna ta jääks näitlejatele ette. Variant oleks küll mõned toolid poodiumilt ära võtta, kuid see tähendab, et ratastooli koht võtaks enda alla vähemalt kaks istekohta, mis omakorda tekitaks probleemi piletimüügis. Samuti peaks olema keegi, kes selle ratastoolis inimese sinna poodiumile aitaks tõsta. See risk aga ei tulnudki enne esietendus jutuks ja õnneks või kahjuks esietendusel sellega probleemi ei tekkinud.

Viimaseks on autoriõigustega seotud risk. Mõned päevad enne esietendust, kui olime koos juhendajaga peaproovides publikuks, üllatati meid “Aktuaalse kaamera” diktorite nägudest tehtud videoga. Video monteeris kokku kunstnik Kristel Zimmer, kuid esietenduse eel ei tulnud talle autoriõigused mõttesse. Probleemi tuvastas mu juhendaja, sest ka mina ei olnud teadlik, et ERR on uuendanud määrust, kus ka arhiivis olevaid diktooreid ei tohi mingil kujul ega kontekstis kajastada. ERR-i kommunikatsioonijuht Pille-Mai Helemäe selgitas Eesti Päevalehe artiklis olukorda järgmiselt: “Telekanal soovib uudiste usaldusväarsuse tagamiseks, et “Aktuaalse kaamera” selgelt äratuntavat materjali (uudisteankrud, stuudio jms) muus kontekstis ei esitataks.” Ühtlasi lisas ta, et arhiiv annab põhjendatud juhtudel litsentsi alusel kasutada küll uudislõike, aga üldiselt ilma ankru või diktorita. (Helme & Pass, 2024) Kunstnikul oli aega üks päev, et teha valmis uus video, seekord kasutades välismaa diktooreid. Seega on väga oluline meeskonnal suhelda lavastajaga ka lavastuse sisust, et olla kursis, mis tekste ja materjale kasutatakse, et vältida viimase hetke ootamatusi paar päeva enne esietendust.

3. Eneseanalüüs

Teatris Ekspeditsioon avastasin ka ennast olevat ühel omanäolisel rännakul. Minu rännak käis samuti ringiratast ümber lavastuse, nii nagu näitlejad käisid etenduses ümber seina, kuid minu publikuks olid erinevad olukorrad ja probleemid. Ma muudkui kõndisin ühe olukorra juurest teise juurde ja teisel pool seina ootasid mind uued lahendust nõudvad olukorrad. Kuna proovidesse ma sisse piiluda ei saanud, siis nagu ka lavastus ise, ei andnud mulle protsess kordagi tervikut kätte. Ainult kõik mu kokku otsitud rekvisiidid ja poolik lava ehitus andis mingeid vihjeid, seega terviku pidin oma peas ise kokku panema. Leidsin end huvitavas olukorras – otsides erinevaid rekvisiite nagu näiteks luukere, päkapikumütsid, piirdepostid, oli mul väga keeruline aru saada, mille jaoks täpselt neid kõiki otsin.

3.1. Eneseanalüüs teatris Ekspeditsioon

Enamuse ajast veetsin teatri kontoris, mis justkui meenutas üht pisikest korterit, kuhu üks suur pere peab elama mahtuma, kuid sellist privaatsust, nagu oma kodus on, seal mõistagi polnud. Nimelt oli meil kõrval kokku neli erinevat naabrit: VAT Teater, Eesti Näitlejate Liit, Sakala 3 Teatrimaja juhatus ja otse vastas raamatupidaja. Pidevalt käis keegi ukse juurest mööda ja teretas, korralikult ei jõudnudki näha, kes täpsemalt mööda kõndis, aga tere vastu hüüdsime ikka. Sellist laadi naabritega suhtlust oli vahelduseks oma kodu naabritele tore kogeda. Ajapikku harjus selle tiheda sagimisega ära ning ühel vabal reedel, kui maja inimestest tühi ja pime oli, tundus see karjuv vaikus isegi valusana.

Protsessi algus oli mulle emotsionaalselt päris kurnav, kuna taipasin, et uute inimeste ja uute olukordadega kohanemine võtab mul tavapärasest kauem aega. Kogu protsess oli minu jaoks korralik mugavustsoonist välja pugemine ja päris närvesööv kogemus. Samal ajal aga tundsin, kuidas see mind inimesena arendab ja õpetab ning see aspekt oli vägagi nauditav. Sain teha koostööd oma ala professionaalidega ja näha väga lähedalt, kuidas nad töötavad ja kui loomulikult see neil käis. Sellist tööd ei saa teha raha pärast või oma portfoolio täiendamiseks, seda tuleb teha täiest südamest ja tahtest, et tuleks välja vääriline tulemus. Kui anda endast vaid pool, tuleb ka lõpptulemus poolik. Eriti oluline oli selle lavastuse juures terviku loomine ja selle ka tervikuna edasi andmine, kuna publik kogeb lavastust vaid osaliselt ning alles oma enda peas püüab kokku panna tervikut. Meie, meeskond, pidime andma endast parima, et see tervik lõpuks moodustuks ning kokku jookseks. Tunnen, et andsin endast tol hetkel nii palju, kui sain, kuna tekkis ka olukordi, kus ma pidin kõrvale

astuma, et protsess ei jääks poolikuks. Näiteks valguskujunduse ja -ehitusküsimustes ma väga ei osalenud, selleks puudusid mul vajalikud teadmised ja oskused kaasa rääkida, sest need teemad läksid liiga erialaspetsiifiliseks. Samuti kui oli kriitiline hetk valgustehniku leidmiseks, tundsin, et ka sel puhul jääb mul puudu kontaktidest ning see olukord jäi mu juhendaja lahendada.

Oli paar olukorda, kus pidin tegema täiesti iseseisvalt, kellegi teise abita otsuseid, mille osas mul samuti puudusid vajalikud teadmised ja kogemused. Need puudutasid peamiselt lava ehitust, konkreetsemalt seda lavakujundusena juurdeehitatavat vineerist seina. Osad seina plaadid ei sobinud lavastuses kasutamiseks, seega pidin leidma uued plaadid. Kuna aga meil oli tarvis spetsiifilisi mõõde, siis tuli neid omakorda ka lõikama hakata. Meil puudusid selleks tegevuseks nii vahendid kui ka ruum, seega pidin taas oma guugeldamise oskuse tööle panema. Ka plaadid pidin leidma ise, kuigi mul polnud õrna aimu, mis plaatidega tegu on, teadsin vaid, et vaja on nelja uut MDF plaati. Kui pöördusin meie lavameistri poole, siis ei saanud ma temalt täpsemat juhendit, seega võtsin ohjad enda kätte ja, ka endale üllatuseks, sain selle ülesandega väga hästi hakkama. Leidsin vajalikud plaadid ja leidsin ka lahenduse plaatide lõikamiseks. Vahepeal tekkis olukordi, kus pall veeres mul käest ning seetõttu ei jõudnud osad rekvisiidid peaproovide ajaks kohale. Aga et just samal ajal olid käimas ka valgusmeistri otsingud, siis tundusid need rekvisiidid sel momendil kõige väiksem probleem olevat, samas minu jaoks ka kõige jaburam, et kuidas need said jääda nii viimasele minutile. Mingid rekvisiidid tundusid mulle väga üllatuslikult ühe poeskäiguga kättesaadavad, kuid reaalsus oli hoopis teine – neid poodi ostma minnes polnud just nagu nimme seda kindlat värvi ja neid pidi siis hoopis tellima, mis võttis kõvasti rohkem aega, kui arvasin.

3.2. Eneseanalüüs meeskonnas

Minu koostöö meeskonnaga sujus hästi ja mingeid erimeelsusi mul kellegagi ei tekkinud. Alguses olin küll natuke tagasihoidlik ja arg, kuid lõpuks, kui uute inimestega ära harjusin, muutus ka suhtlus sujuvamaks ja lähedasemaks. Et lisaks oma meeskonnale pidin tegema palju koostööd ka naabritega ehk peamiselt Sakala 3 Teatrimaja juhatusega ja ruumide ligipääsetavuse küsimustes VAT Teatriga, siis alguses kõrvaltuppa abi küsima minemine oli natuke hirmutav. Lõpuks aga muutus ka see trajektoor koduseks ja neist kõigist said samuti mingis mõttes meeskonna liikmed. Ka lavastaja vahepeal valjemad hääletoonid suutsin vastu võtta rõõmsa näo ja rahulikkusega. Teadsin, et kui neid isiklikult võtan, siis kaldun tee pealt

kõrvale, ja tagasi saada võib olla keeruline. Kuigi mul nii mõnigi kord möllas sees korralik torm, mõjusin pealtnäha teistele hoopis rahulikult. Avastasin tänu sellisele suutlikkusele ühe oma tugeva omaduse: suudan jääda pingelistes olukordades rahulikuks ja professionaalseks. Ma ei näita välja oma närvilisust, kuid samas tean, millal küsida abi. Samuti tajun hästi teiste inimeste emotsioone, tunnen ära kriitilisi hetki ja suudan reageerida või käituda vastavalt. Mõistan, millal soovib keegi nõu ja millal soovib keegi, et teda lihtsalt ära kuulataks.

3.3. Õppetunnid

“Inimese anatoomia” lavastuprotsessi käigus mõistsin, et olen veel sellel maastikul veel üsna kogenematu uustulnuk, et mul on vajaka kontaktidest ja kogemustest suhtlemisel. Muidugi mõista ei saagi mul neid veel täies mahus olla, aga mingil hetkel hakkas see tunne, et ma ei saa anda endast sellist panust nagu tahaks, mind segama oma ülesandeid täitmast. Sel põhjusel ütlesin kohe protsessi alguses oma juhendajale, et täielikku vastutust ma enda õlule võtta ei soovi, sest teadsin, et võib tekkida olukord, kus mul lihtsalt puuduvad vastavad oskused ja kompetents (nii läkski näiteks valguse osas). Ma ei tahtnud end leida olukorrast, kus lavastus võib mingil viisil ebaõnnetsuda minu kogenematuset tõttu. Selle peale vastas meeskond, et mind muredega kindlasti üksi ei jäeta ja lavastus sellepärast lavastamata ei jää. Nüüd tagasivaatavalt leian, et ka minu kogenematusel tulenev oskamatus võin samuti muuta mingis kontekstis oma tugevuseks, sest ma saan aru, millal olukord võib väljuda minu kontrolli alt ning annan lõpliku vastutuse üle kellelegi, kes seda oskab võtta, et saaksin ise kõrvalt jälgida olukorra lahenemist ning seekaudu ise õppida. Tundub, et on oluline osata õigel ajal juhe seinast välja tõmmata. Samuti sai mulle oluliseks õppetunniks riskide võtmisega seonduv. Õppisin, et riskianalüüsi tabel võib eelnevalt tehtud olla küll, kuid elu on täis ootamatusi ja üllatusi ja protsessi käigus, või isegi juba päris viimasel minutil võivad ilmnedu hoopis teistsugused ning palju tõsisema tagajärjega riskid, mida ei oska kuidagi ette näha.

Mõistsin, kui oluline on selliste projektide puhul meeskonnatöö ja omavaheline suhtlus. Lisaks iganädalastele koosolekutele teatri juhatusega oleks hea olnud teha ka tehnilise meeskonnaga neid koosolekuid tihemini. Just selle eesmärgiga, et kui kaugel mingi valdkond oma töös on ja kuidas kõigil läheb. Me olime üksteisega pidevas suhtluses küll, kuid juhtus, et ikka läks kellestki mingi oluline informatsioon mööda, või siis see jõudis temani liiga hilja. Saatsime kõigile igal reedel välja uue nädala plaani, kuid meil puudus siiski vajalik kindlus, et kõik seda loevad ja sellega ka arvestavad. Seega tekkis vahel olukordi, kus

näiteks järgmise nädala esmaspäevase koosoleku teade jõudis mõnele kohale liiga hilja ning nad pidid sellepärast oma varasemaid plaane ümber tegema hakkama. Samuti oleksid võib-olla tihedamad koosolekud näidanud erimeelsused meeskonnas välja natukene varem ja siis oleks jõudnud nendega juba varem tegelema hakata.

Lõppkokkuvõttes jäin üldiselt kogu protsessi ning enda panusega rahule ja sain kergendusega hingata, kui see kõik lõpuks läbi sai. Olen väga õnnelik, et sain võimaluse olla osa sellise lavastuse väljatoomises ja õnnestumises. Tore oli vaadata ja omaette mõelda etendust vaadates, et see siin on ju minu leitud lahendus ja see rekvisiit seal läks hoopis niimoodi kasutusse. Lõpuks jooksis ka minu jaoks sellest protsessist tervik kokku ja mulle meeldis selle lõpptulemus. Osa minust on igal etendusel ja ma olen selle üle uhke.

Kokkuvõte

Lavastuse “Inimese anatoomia” korralduslik protsess kujunes omanäoliseks teekonnaks, mille lõpptulemuseks oli üks eriskummaliste reeglitega mäng. See mäng esietendus 30. märtsil Sakala 3 Teatrimaja kammersaalis ning lavastust mängiti 2024. kevadhooajal kokku 13 korda. Lavastus oli väga menukas, peaaegu kõik etendused olid välja müüdud ning tagasiside arvustuste näol oli väga positiivne ja huviäratav. Lavastuse ruumiline kontseptsioon on kindlasti publikule uus kogemus ning lavastuse sisulist tervikut ei anta vaatajale kätte, selle peavad külastajad kokku panema hoopis oma peas. Kuigi iga etendus on justkui iga kord sama, on lõpptulemus seevastu kordumatu, sest tervik luuakse iga külastaja enda kujutluses igauhe arusaamade järgi.

Lavastuse protsess toimus teatris Ekspeditsioon, mille struktuuri ja tööjaotuse analüüs on kirja pandud töö esimeses osas. Protsessianalüüs on kirjeldatud töö teises peatükis, minnes süvitsi lavastuse prooviperioodil ja väljatoomisel aset leidnud erinevate olukordade ja probleemidega. Teise peatüki alguses on ülevaade lavastuse ideest, analüüs meeskonna vahelisest koostööst ja ettevalmistuse protsessist, kirjeldatud on turundusplaani, eelarvet ning lavastusega kaasnevaid riske. Töö viimases osas on eneseanalüüs, kus kirjeldan enda kogemust terve protsessi vältel.

Koostöö teater Ekspeditsiooniga andis mulle tõelise kogemuse teatri telgitagusest ja igapäevasest elust koos rõõmude ja muredega. Sain näha tegutsemas oma ala professionaale ning ka minu kontaktide pagas kasvas suuresti. Olen väga tänulik teatrile usalduse ja võimaluse eest kaasa aidata lavastuse “Inimese anatoomia” produktsioonis. Seekord mängisin ma sellist mängu.

Kasutatud kirjandus

- Eesti õigekeelsussõnaraamat. (2018). *Ekspeditsioon*. Eesti Keele Sihtasutus.
- Eesti Teatri Agentuur. (s.a.). *Teatrid: Ekspeditsioon*.
<https://statistika.teater.ee/stat/theatres/show/91/> (06.04.2024)
- Ekspeditsioon. (s.a.). *Inimese anatoomia*.
<https://www.ekspeditsioon.com/lavastused/inimese-anatoomia> (06.04.2024)
- Ekspeditsiooni strateegia aastateks 2024-2027. (2023). Ekspeditsioon, Tallinn.
- Handy, C. (1976). *Understanding Organizations*. Penguin Books.
- Helme, K., & Pass, K. (2024, 11. aprill). ERR-i arhiivitoimetus ei lubanud Mart Kangro uuslavastuses oma diktoritega lühiklippe kasutada. *Eesti Päevaleht*.
<https://epl.delfi.ee/artikkel/120284471/err-i-arhiivitoimetus-ei-lubanud-mart-kangro-uuslavastuses-oma-diktoritega-luhiklippe-kasutada> (12.04.2024)
- Karulin, O. (2024, 23. aprill). Elame vigade parandamatuse ajastul, see teebki elust elu. *Postimees*.
<https://kultuur.postimees.ee/8006215/elame-vigade-parandamatuse-ajastul-see-teebki-elust-elu> (24.04.2024)
- Kotter, J. (2001, detsember). What Leaders Really Do. *Harvard Business Review*.
<https://hbr.org/2001/12/what-leaders-really-do> (10.04.2024)
- Laing, R. (1978). *Omadega puntras*. Perioodika.
- Lõhmus, M. (2022). Sündmuse ohutus ja turvalisus [Loengukonspekt]. Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia.
- Parrish, D. (s.a.). *Strategic Vision for Creative Businesses*.
<https://www.davidparrish.com/strategic-vision-creative-businesses/> (10.04.2024)
- Perens, A. (2001). *Projektijuhtimine*. Külim.
- Teatristatistika. (2022). *Etenduste ja külastuste koguarv*. Eesti Teatri Agentuur.
https://statistika.teater.ee/stat/stat_filter/show/numPerformancesAndVisitors (06.04.2024)
- Velt, L. (2024, 21. märts). Mart Kangro: kõik mu lavastused keerlevad ühe asja ümber. *ERR Teater*.
<https://kultuur.err.ee/1609289196/mart-kangro-koik-mu-lavastused-keerlevad-uhe-asja-umber> (06.04.2024)

Lisad

Lisa 1. Lavastuse kava

INIMESE ANATOOMIA

Autor ja lavastaja Mart Kangro
Tekst Mart Kangro ja trupp

Esitajad

Marika Vaarik
Katariina Tamm
Rasmus Kaljujärv
Jörgen Liik

Kunstnik Kristel Zimmer

Kunstniku abilised

Ksenia Verbeštšuk, Daria Kadushkina
Heli- ja valguskujundaja Kalle Tikas
Dramaturgiline tugi Kristel Zimmer, Kalle Tikas

Helimeister Joonatan Kivi

Valgusmeister Siim Reispass

Lavameistrid Ellon Tiivas, Erki Kase, Ronald Vimberg

Lavameistri abiline Markus Jürisoo

Etenduse juht, rekvisiitor-kostümeerija

Johanna-Elisabeth Tärno

Graafiline disainer Allan Appelberg

Fotod Herkko Labi, Kristel Zimmer

Raamatupidaja Marju Väli

Teenindus- ja piletimüügijuht Anni Heinaru

Turundus- ja kommunikatsioonijuht Kätlin Sumberg

Lavastusprojekti assistent Rebecca Tamm

Lavastusprojekti koordinaator Tiina Savi

Lavastuses on kasutatud katkeid

Ronald David Laing raamatust „Omadega puntras“
Paul-Eerik Rummo tõlkes, tsitaate Agnès Vardalt ning
muusikalist „Oklahoma“ Heldur Karmo tõlkes.

Etendub ühes vaatuses

Esietendus 30. märtsil 2024

Sakala 3 teatrimaja kammersaalis

Aitäh Allan Räim, Margus Kasterpalu, Juhan Ulfak,
Eero Epner, Siim Rõõmussaar, Raido Linkmann

Lavastust toetavad

Kultuuriministeerium ja Eesti Kultuurkapital

Teatri Ekspeditsioon kunstiline juht Lauri Lagle

*Nad mängivad üht mängu. Nad mängivad,
et nad ei mängi.*

/.../

*Pea mängima nende mängu –
nende mittenägemise
mängu, et ma näen nende mängu.*

Ronald David Laing
(tlk. Paul-Eerik Rummo)

+ + +

„Inimese anatoomia“ fookuses on inimeseks olemise absurd tänaasel päeval. Ootused parema homse ees on meil kõrged, aga kuidas selle poole pürgida, kui aeg ja ruum, milles hetkel viibime ajab totaalsesse segadusse. On vaja mitut õiget mina, sest olla tuleb üheaegselt nii siin kui seal ning korraga osata nii seda kui toda. Isiklik arvamus olgu alati taskust võtta. Veel parem kui mitu erinevat – igaks juhuks. Ja kes siis lõppude lõpuks ütleks – kas sinine või punane? Ükski entsüklopeedia ega eneseabiõpik ei aita, sest seal on kõigest eilsed õiged vastused. Täna aga käib juba hoopis teine mäng.

EKSPEDITSIOON

Lisa 2. Lavastuse turundusplaan

Tabel 5. Lavastuse “Inimese anatoomia” kajastused

KANAL	FORMAAT	ILMUMISAEG
Klassikaraadio, Delta	intervjuu Mart Kangroga	21. märts
ERR Kultuur	pressiteade	25. märts
Postimees	intervjuu Mart Kangroga	27. märts
Kuku Pärastlõuna: Saalis	intervjuu Mart Kangroga	27. märts
Kuku Pärastlõuna: Saalis	intervjuu Mart Kangroga	27. märts
Eesti Päevaleht	Kultuuribiit: Kristel Zimmer	28. märts
Aktuaalne Kaamera	Kultuuriuudised	28. märts
Sirp	intervjuu Mart Kangroga	03. mai
ERR Kultuur	arvustus: Anette Pärn	07. aprill
Eesti Päevaleht	arvustus: Meelis Oidsalu	08. aprill
Edasi.org	arvustus: Johanna Rannik	13. aprill
Postimees	arvustus: Ott Karulin	23. aprill
Sirp	arvustus: Madis Kolk	03. mai
Sirp	intervjuu Mart Kangroga	03. mai
Eesti Ekspress	intervjuu Mart Kangroga	08. mai

Lisa 3. Lavastuse eelarve

Rahastajad	Summa	Osakaal	Selgitused
Kultuurkapital: näitekunsti sihtkapital	23,400€	28.30%	2023 4. jaotus
Ekspeditsioon OÜ omafinantseering	32, 285€	39.05%	
Ekspeditsioon OÜ omafinantseering	27,000€	32.65%	piletitulu prognoos
Projekti rahastamine kokku	82,685€		
Kulurea selgitus	Summa	Rahastaja	
Lavastuse loomingu tasud	31,425€	Eesti Kultuurkapital / Omafinantseering	
Ekspeditsiooni töötasud	26,460€	Omafinantseering	
Lavastuskulud (dekoratsioonid, töökodade tasud)	2,000€	Eesti Kultuurkapital	
Lavastuskulud (rekvisiidid, kostüümid, grimmivahendid)	7,000€	Omafinantseering	
Helitehnika rent	1,000€	Omafinantseering	
Valgustehnika rent	1,600€	Eesti Kultuurkapital	
Muud tootmiskulud (transport, tribüüni erilahendus jmt)	1,500€	Omafinantseering	
Proovisaalirent (Sakala 3 Teatrimaja)	1,800€	Omafinantseering	
Etenduspaigarent (Sakala 3 Teatrimaja)	4,800€	Omafinantseering	
Reklaami- ja turunduskulud	4,200€	Omafinantseering	
Esietenduse kulud	900€	Omafinantseering	
Kulud kokku	82,685€		

Lisa 4. Lavastuse riskianalüüsi tabel

Riski nimetus ja kirjeldus	Tõenäosus	Mõju	Riski suurus (TxM)	Riski realiseerumise aeg	Riski vältivad või maandavad tegevused	Tegevus riski realiseerumisel	Vastutaja
Meeskonnas kellegi haigestumine	2	3	6	Enne esietendust	Tervisele rohkem tähelepanu pöörata, vajadusel peaproovidest puudumine, vähendada kokkupuudet meeskonnaga	Esietenduse edasilükkamine, etenduste kuupäevade muutmine, piletiraha tagastamine	Kogu meeskond
Heli- ja/või valgustehnika rike	1	3	2	Esietenduse alguses, ajal	Teha proovi enne esietendust, veenduda, et kõik toimiks, heli- ja/või valgustehnik varem kohale, publikule rõhutada telefoni lennurežiimile panekut	Vajadusel ilma helita jätkata/saali üldine valgus, kui see pole võimalik, vabandada publiku ees ja proovida olukord lahendada, kui pole võimalik, etendus pooleli jätta	Heli- ja/või valgustehnik

Turundusplaani ebaõnnestumine (publiku arvu kõikumine)	1	2	2	Päev enne esietendust, esietenduse päev	Kutsete väljasaatmine, kinnituste küsimine, meeldetuletus, publiku arvu jälgimine	Viimase hetke postitused, kutsed, publiku hajutamine mõlemale poole enam-vähem võrdselt, oma maja inimeste kutsumine	Turundusjuht, produtsent
Rekvisiidid/kostüümid ei jõua õigeaks ajaks kohale	2	3	6	Paar päeva enne esietendust	Jälgida tellimuste saabumise kuupäevi, poodide lahtioleku aegu, et ei jääks asjade ostmisega/tellimisega viimasele hetkele, logistika organiseerimine,	Leida alternatiiv, küsida variante Sakala 3 Teatrimaja juhatuselt või VAT Teatrilt, nendest üldse loobumine, teha mõned etendused ilma nendeta ja võtta kasutusel nende saabumisel	Rekvisiitor, kunstnik, produtsent
Näitleja vigastab end	3	3	9	Esietenduse ajal	Tagada lava ehituse turvalisus, kuulata professionaalide nõu, leppida vajalike muudatustega lavakujunduses, proovides turvalisuse katsetamine	Esmaabi, vajadusel kiirabi kutsumine, etenduse pooleli jätmine	Kogu meeskond

Terviserike publiku seas	2	3	6	Esietenduse ajal	Rõhutada publikule haigestumise korral mitte tulla	Esmaabi, vajadusel kiirabi kutsumine, inimese äraviimine saalist, vajadusel etenduse pooleli jätmine	Kogu meeskond
Kommunikatsiooni errorid (erimeelsused meeskonnas)	2	3	6	Ettevalmistus periood, proovid	Meeskonnaga tihe suhtlus, küsida kuidas protsess kulgeb, kuidas läheb, võimalikult varakult avastada murepunktid, jälgida meeskonna tujusid	Koosolekute tegemine, läbirääkimised meeskonna vahel, aja maha võtmine ja pauside tegemine protsessi ajal, lahenduse leidmine ja vajadusel ka uus inimene	Kogu meeskond
*Ligipääsetavus ratastoolis inimesele	1	3	3	Enne esietendust	Teatamine lavastuse kajastustes ligipääsetavuse kohta	Paari istekoha äravõtmine, ratastooliga inimese poodiumile tõstmine	Turundusjuht,

*Autoriõigused	2	3	6	Enne esietendust	Kontrollida lavastuses kasutatavat sisu, selle kasutamise õiguste kontroll, suhtlus lavastajaga	Küsida luba, kui vastus on negatiivne, leida kiiremas korras parim lahendus	Produtsent, lavastaja
----------------	---	---	---	------------------	---	---	-----------------------

Lisa 5. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Rebecca Tamm,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Mart Kangro autorilavastuse “Inimese anatoomia” produktsioon”, mille juhendaja on Jorma Sarv, MA, kultuurikorralduse nooremlektor ja kaasjuhendaja Tiina Savi, OÜ Ekspeditsiooni korraldusjuht, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Rebecca Tamm

20.05.2024